COMMISSIE VAN TOEZICHT VOOR JEUGDINSTELLINGEN

Luistert | Observeert | Rapporteert

Jaarverslag 2020

Commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding

31 maart 2021

Aanbevelingen van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen

op basis van de maandbezoeken van onze vrijwillige maandcommissarissen

2020 was een speciaal jaar voor onze commissie…in de eerste plaats omwille van corona

Gewone leven in de gesloten voorzieningen on hold door corona

- Reorganisatie werkroosters, leefgroepbubbels, ziekenboeg,…
- Bezoeken enkel nog online en geschrapte lessen en buitenactiviteiten
- Afstand en mondmaskers
- Verlenging trajecten plots
- Quarantaines soms van een week

→ **Liet sporen na** bij de jongeren

→ Hun **rechten kwamen onder druk** door corona maar begeleiders **probeerden het leefbaarder te maken**: belmomenten flexibeler, meer activiteiten in de leefgroep en minder strenge aanpak soms

Rechten onder druk door corona

→ **Men trok na de zomer lessen uit de eerst lockdown**

- Versoepeling bezoekrecht en quarantaines kwamen minder voor
- Maandcommissarissen konden binnen in tegenstelling tot eerste lockdown
- Voornemen om positieve elementen te behouden zoals belmomenten en beeldbellen

→ Commissie had meer weerstand en conflicten verwacht. Grote **veerkracht** van jongeren maar ook inzet begeleiders

Corona

“Toen ik hier terug binnengebracht werd, moest ik negen dagen in quarantaine. Ik kan dat aan, ik heb een sterk karakter. Maar andere jongeren gaan dan kapot van de eenzaamheid”.

“Dat er geen bezoek meer kon, dat was het hardste. Ik en nog heel veel jongeren hebben daar echt van afgezien.”

“Opvoeders begrepen hier echt wel wat het voor ons betekende om opgesloten te zitten. We kregen meer activiteiten en sport. De opvoeders hadden meer tijd voor ons. We mochten meer beeldbellen naar huis en dat gaf rust. Ze lieten zelfs al eens een kebab of pizza leveren.”

“De psychologen en leerkrachten stonden klaar om naar ons te luisteren, naar onze onzekerheden en naar onze angst dat wijzelf of iemand van de familie ziek zou worden.”

Maandbezoeken in de gemeenschapsinstellingen van het agentschap Opgroeien

- **360-tal plaatsen** voor jongeren van 12 tot 18 jaar in West-Vlaanderen (GI De Zande), in de Kempen (GI De Kempen) en in Everberg (De Grubbe)

- Jongeren geplaatst door de **jeugdrechter**
- Pedagogische hulp en een structurerend en **vrijheidsbeperkend kader**
- Jongeren die een delict pleegden of in een verontrustende situatie
- Belang van het geven van duidelijke info aan de jongeren, ook rond waar ze terecht kunnen met klachten

Grote verschillen tussen jongeren

- Op vlak van leeftijd, maturiteit, verstandelijke en sociaal-emotionele ontwikkeling
- Jongeren met een beperking, niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, jongeren met zware psychische trauma's of problemen

→ Soms niet de aangepaste ruimtes voor jongeren, geen tolken, niet genoeg psychiatrische zorg, al zijn er wel samenwerkingen met VAPH en GGZ

→ Recht op gepaste zorg en ondersteuning voor de jongere zelf? En rechten van de andere jongeren in de groep?

→ Niet evident voor een team maar we zien een enorme inzet om dit op te vangen en toch goede zorg te bieden

Grote verschillen

"Ik heb jongeren ontmoet die moeilijk in groep functioneren. Ze zeggen dat ook zelf. Ze kunnen zoveel drukte en spanningen niet aan. Ze kiezen er niet zelf voor om elke dag met zoveel volk samen te leven. De begeleiders organiseren zich zo dat ik ze vaak een-op-een aandacht zie geven om de jongeren te ondersteunen en verder te helpen." *(Maandcommissaris)*

"Ik ben nu hier omdat de kinderpsychiatrie mijn opname stopzette. Ik functioneerde daar niet goed. Ze zeggen dat ik last heb van waanbeelden. Ik heb last van donkere gedachten, dat wel." (*Jongere)*

Sociaal pedagogisch leefklimaat

- Van beheersregime naar positief leefklimaat: minder focus op regels en meer op welbevinden van jongeren
- Vraagt tijd om het strikte beheersregime los te laten
- De ervaringen, de beleving en de feedback van jongeren helpt en we zien dat dit serieus genomen wordt
- Onthaalfase werd afgeschaft. We hoorden van jongeren enkel negatieve ervaringen. Jongeren starten meteen op in de leefgroep
- Relatie met opvoeders is belangrijk voor jongeren, loopt soms zeer goed en soms minder. Jongeren waarderen vaak een relatie waarbij ze betrokkenheid, nabijheid en respect ervaren en er ruimte is voor dialoog

Sociaal pedagogisch leefklimaat

“Ik had niet zo’n goede klik met mijn IB. En dat voelde ik in alles wat we bespraken. De maandcommissaris signaleerde mijn gevoel bij mijn IB want zelf durfde ik dat niet. Wisselen van IB mag hier niet. Ik merk dat onze samenwerking en communicatie sindsdien beter loopt.” (Jongere)

“Verschillen tussen begeleiders zullen er altijd zijn. We zetten sterk in op vorming en coaching van de teams voor een krachtgerichte basishouding om die verschillen zoveel mogelijk te beperken.” (Pedagogisch directeur)

“Er zijn opvoeders die echt macht gebruiken, die weinig respect tonen, die zich boven ons stellen. We snappen niet waarom dat moet. Als wij iets fout doen, krijgen we sanctie. Als zij iets fout doen, komt er altijd een uitleg van ‘ja, maar’. Kan een verontschuldiging er nu eens niet af als ze verkeerd waren?” (Jongere)

“Ik vind de omgang met de begeleiders hier goed. We zijn het niet eens over alles, maar ik voel me wel gerespecteerd.” (Jongere)

Leefregels, orde en discipline

- Leefregels geven structuur aan jongeren, maar lastig als er teveel zijn of ze onduidelijk zijn
- Er zijn nu regels op niveau van de instelling en op niveau van de leefgroep en deze zijn het resultaat van groepsafspraken
- Naast de formele regels zijn er heel wat informele regels, is lastiger
- Jongeren waarderen versoepeling als sfeer goed zit. Gevoel dat ze vertrouwen krijgen en meer als gewone jongeren worden behandeld.
- De commissie ziet belangrijke evoluties. Elke GI aan de slag om regels te reduceren en focus te leggen op wat belangrijk is.
- Sancties: een extra kamermoment of kamerarrest, een taak, een individueel regime, een time-out naar andere GI of afzonderingscel.
- Grootste zorg is tijdsinvulling tijdens de afzondering en de duur ervan. En de beperkte luchtmomenten (soms maar 20 min. per dag)

Leefregels, orde en discipline

"Onduidelijke regels zijn lastig. Van de ene opvoeder mogen we naar dat programma kijken, van de andere weer niet. Poolen mag bijvoorbeeld alleen 's avonds en niet in het vrije moment in de voormiddag. Van de ene mag er muziek op als we poolen, van de andere niet. Maar we krijgen daar zo weinig uitleg over als we vragen waarom. Wie vindt dat allemaal in godsnaam uit?" (Jongere)

"Ik kreeg drie dagen afzondering in mijn kamer. Gisteren mocht ik twintig minuten naar buiten. Nu is het al 16.30 uur en ben ik nog niet buiten geweest. Ik weet niet wanneer ik wel kan of wat dan na die drie dagen gaat gebeuren." (Jongere)

"We hebben een lijst met richtlijnen over sancties. Die criteria hanteren we allemaal. Toch is er altijd overleg tussen de opvoeders van dienst en bekijken we de situatie, het gebeuren zelf en niet wat voorafging. Dat doen we om de objectiviteit te vergroten." (Campusverantwoordelijke)

"Bij kamerarrest of in de afzonderingsleefgroep eten we altijd alleen in onze kamer. Zelfs dat moment kan niet in groep of samen met de opvoeders." (Jongeren uit verschillende instellingen)

Dagregime en vrije tijd

- Vele kamermomenten en de duur van de kamermomenten vinden jongeren lastig
- Vrije tijd werd heel anders ingevuld door corona
- Jongeren waarderen enorm de mogelijkheden aan vrije tijd en keuzes die ze mee kunnen maken

Dagregime en vrije tijd

"Ik kijk na vier maanden met gemengde gevoelens terug. Ik heb hier wel wat geleerd. Met sommige begeleiders heb ik een heel goed contact. De ruimte om te kunnen sporten is belangrijk. Een film op vrijdagavond wordt gewaardeerd. Maar ik zat ook wel veel in mijn kamer als ik zo eerlijk mag zijn. Dat blijft toch hangen, hoor." (Jongere)

"De meisjes werkten heel hard aan een artistiek project, het theaterstuk 'Missen achter de coulissen'. Meisjes vertelden me dat ze nu niet weg wilden uit de instelling. Ze wilden blijven meewerken en de voorstelling mee tot een goed einde brengen". (Maandcommissaris)

"Op basis van het principe van ervaringsleren organiseerde de instelling een soort Kamp Waes. Jongeren werden daarin begeleid. Dat leidde tot een presentatiemoment waarin de jongeren hun ervaringen deelden met hun ouders". (Maandcommissaris)

Participatieruimte

- Is een continu proces en een houding. Ruimte op het vlak van participatie zit in elk onderdeel van het jaarverslag.
- Formele participatie in bewonersraden, jongerenraden, groepsgesprekken.

  → we merken dat dit meer aandacht krijgt

  → opvoeders ondersteunen jongeren hierin en jongeren zitten het voor en er is effectief terugkoppeling naar jongeren

  → sommige maandcommissarissen volgden mee of deden mee met de voorbereiding bij de jongeren

Aanbeveling

“De bewonersvergaderingen werden hier aangepast op een heel positieve manier. We bespreken de agendapunten eerst met elkaar. Dat mogen we alleen doen. We spreken dan vrijuit. Dan duiden we een voorzitter aan die het voor ons verwoordt in de vergadering. Het verslag van de vergadering nemen de opvoeders mee naar hun maandelijkse teamvergadering. Stel dat we iets aanpassen, dan is er een testperiode van twee weken en volgt er een nieuwe evaluatie tussen ons en ons opvoedersteam.” (Jongere)

Onderwijs

- georganiseerd in elke gemeenschapsinstelling
- jongeren gaan soms naar een school buiten de GI of GI proberen die brug te leggen
- Jongeren klagen wel over:

- beperkte keuzemogelijkheden
- feit dat het soms aanvoelt als bezigheidstherapie
- lage niveau aso

- niet evident om onderwijs te organiseren voor jongeren die BUO nodig hebben. Onderwijsteam slaagt er toch in om themalessen te organiseren

Onderwijs

"Wij als vrouw worden gediscrimineerd. We kunnen alleen maar kiezen voor de richting Verzorging: poetsen, wassen en koken, alsof we niets meer kunnen dan dat." (Jongere)

"Ik volgde mee de les en het geduld van de lesgevers was opmerkelijk. De frustratietolerantie bij sommige jongeren is heel klein." (Maandcommissaris)

"Van hieruit legden we contact met het CLB van de school waar ik ga heropstarten na mijn verblijf hier. Ik geloof erin! Ze hebben me gezegd dat ze mee gaan zorgen voor een goede re-integratie in de school." (Jongere)

Re-integratie

- Soms moeten jongeren veel te lang in de GI blijven door gebrek aan uitstroommogelijkheid
- Trajecten duren soms anderhalf jaar aan één stuk of drie jaar met onderbrekingen
- Jongeren waarderen de ‘re-integratietrajecten’ in de GI

Voor de commissie is het gebruik van de GI als wachtruimte een ernstige schending van de rechten van minderjarigen.

Aanbevelingen

- Blijven investeren in het personeelskader en ondersteunen van mensen om te kunnen werken met een diverse groep
- Maak intensievere trajecten mogelijk met de psychiatrie, VAPH en de integrale jeugdhulp (goede zorg en uitstroom)
- Werk verder aan een positieve basishouding en creëer een cultuur van dialoog en trek dit door naar elke leefgroep en instelling
- Blijf kritisch wat de leefregels en het sanctiebeleid betreft en monitor deze
- Zorg dat de motieven en de duur van sancties duidelijk zijn voor jongeren
- Laat jongeren meepraten over en monitor de kamermomenten. Maak van alleen eten in de kamer eerder een uitzondering dan een regel

Aanbevelingen

- Blijf investeren in het vrijetijdsaanbod dat aansluit bij hun leefwereld en geef initiatiefrecht aan opvoeders
- Verbreed het onderwijsaanbod eventueel in samenwerking met scholen buiten de GI en zet maximaal in op samenwerking met de thuisschool
- Verhoog de motivatie van jongeren door hun inspanningen te valoriseren in het behalen van een diploma
- Onderzoek of het theoretisch rijexamen kan worden afgelegd door jongeren
- Zorg voor een gezamenlijke opnameverantwoordelijkheid zodat jongeren kunnen uitstromen nadat de plaatsingstermijn van de jeugdrechter voorbij is en zorg voor voldoende aanbod

Vlaams Detentiecentrum

- 8 plaatsen voor jongens die uit handen gegeven zijn:
  - Op moment van de feiten 16 of 17 jaar en jeugdrechter oordeelt dat jeugdhulp niet meer helpt. Is uitzonderlijk.
  - Meeste jongeren die er nu zijn, zijn meerderjarig.
  - Niet onder toezicht van begeleiders maar van bewakers, die wel onder het personeelsstatuut van Opgroeien vallen. Daarnaast is er 1 psycholoog, 1 maatschappelijk assistent en 1 leerkracht.

- Corona woog ook op deze jongeren. De fitnessruimte werd gesloten en er waren minder mogelijkheden om taken te doen voor zakgeld.
- In de zomer verhuisd van Tongeren naar gevangenis van Beveren.

Vlaams Detentiecentrum

"Het viel me op dat de jongeren hun eigen kleren kunnen dragen. Dat neemt het stigma van de gevangenschap weg. Het blijven jonge mensen in ontwikkeling. Het getuigt van een warmere, mensgerichte aanpak." (Maandcommissaris)

"De sfeer zit tijdens mijn bezoeken meestal goed. Jongeren hebben klachten maar die gaan zelden over hoe met hen omgegaan wordt. Het valt me op dat de jongeren vaak nog veel dromen hebben en toekomstgericht denken." (Maandcommissaris)

"Ik wil graag verder aan de slag gaan met mijn passie voor gevechtssport. Ook hier binnen zou ik graag met die sport iets doen of anderen trainen, maar op dat voorstel kreeg ik een negatief antwoord. Het strookt niet echt met de regels over orde en discipline." (Jongere)

Aanbevelingen

- Zorg dat er voldoende ruimte is

In Tongeren verbleven de jongeren in een gebrekkige en sterk verouderde infrastructuur. Begeleiders deden wel hard hun best om toch gepaste begeleiding aan te bieden.

Verhuis is positief maar Commissie betreurt dat er voor sommige zaken ook in Beveren te weinig ruimte is zoals voor bezoek, praktijklessen of projecten.

- Ondersteuning aan het team om snel nieuwe samenwerkings-verbanden te kunnen opzetten met lokale partners

De directeur moet het netwerk opnieuw uitbouwen door verhuis (opleidingen, praktijklessen, VDAB, CGG, ...)

Private voorzieningen

- 37 plaatsen in De Switch, JEZ 11, De Leemwinning, De Overstap, De Praktijk
- Na beslissing van een jeugdrechter
- Samenstelling van de groep minder divers dan in de GI

- Kleinschaligheid en inbedding in een jeugdhulpvoorziening en huiselijke inrichting
- Meestal blijven de deuren open maar buitendeuren gaan ‘s avonds op slot
- Jongeren mogen altijd naar de tuin of buitenspeelruimte als ze dat nodig hebben
- Doel is jongeren gecontroleerd begeleiden van een besloten naar open regime maar pedagogische visie verschilt tussen de voorzieningen en dus verschillen in de werking

Private voorzieningen

“Jez11 begeleidt en behandelt jongeren die heel wat negatieve ervaringen opliepen of met complexe problemen zitten. Op maat van jongeren en in fasen krijgen ze grenzen en veiligheid aangeboden. Parallel start Jez11 intensieve contextbegeleiding op. Er loopt een oefening over de ontwikkeling van een vernieuwde visie ‘Open pedagogisch klimaat’.” (Maandcommissaris)

“In De Switch verblijven de meisjes in een huis. Dat is een unieke setting. De begeleiding is er op gericht om de meisjes opnieuw in verbinding te brengen met de ruimere samenleving. Met begeleiding op maat en in nauwe samenwerking met thuis. Aan elke begeleiding is er contextbegeleiding verbonden.” (Maandcommissaris)

“Je ziet hier jongeren na twee weken naar huis gaan en ik weet niet hoelang ik moet blijven. Ik weet soms niet hoe ik hiermee moet omgaan.” (Jongere in De Leemwinning)

Aanbevelingen

- Geef **voldoende informatie** aan jongeren. In alle voorzieningen staan zorg en trajecten op maat centraal. Soms vinden jongeren verschillen oneerlijk. Hier informatie over geven is cruciaal.

- Zorg voor **meer ervarings- en expertise-uitwisseling** tussen de vier voorzieningen. Bundel good practices voor de toekomst.

Opzet was proeftuinen experimenteerruimte geven over hoe vormgeven aan besloten opvang.

Verklaart de verschillen maar maakt het niet evident om aanbevelingen te geven. Zal wellicht veranderen als het beveiligend verblijf verder wordt uitgerold.

De Commissie zal aandachtig opvolgen hoe de rechtswaarborgen van jongeren vorm krijgen en in welke mate de deur op slot gaat. We pleiten ervoor om de rechtspositie van jongeren in de private voorzieningen te expliciteren.

Private voorzieningen: uitbreiding

- Statuut van proeftuin werd in 2020 verlaten en werd structureel aanbod
- Er komen 16 nieuwe voorzieningen bij met een besloten aanbod. Wordt momenteel uitgebouwd in de verschillende provincies in Vlaanderen (2020-2022)

→ Vloeit voort uit het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht van 2019: enkel nog jongeren die een delict pleegden zullen naar een GI gaan. Andere jongeren die een beslotenheid nodig hebben komen dan in private voorzieningen terecht

→ 2020 was naast corona ook hierdoor een speciaal jaar voor onze Commissie met een nieuw decreet van 10 juli 2020 dat het mandaat van de Commissie uitbreidt

→ betekent een uitbreiding van het aantal vrijwilligers

→ Commissie zal erop toezien hoe rechtswaarborgen van jongeren er vorm zullen krijgen en in welke mate de deur op slot gaat